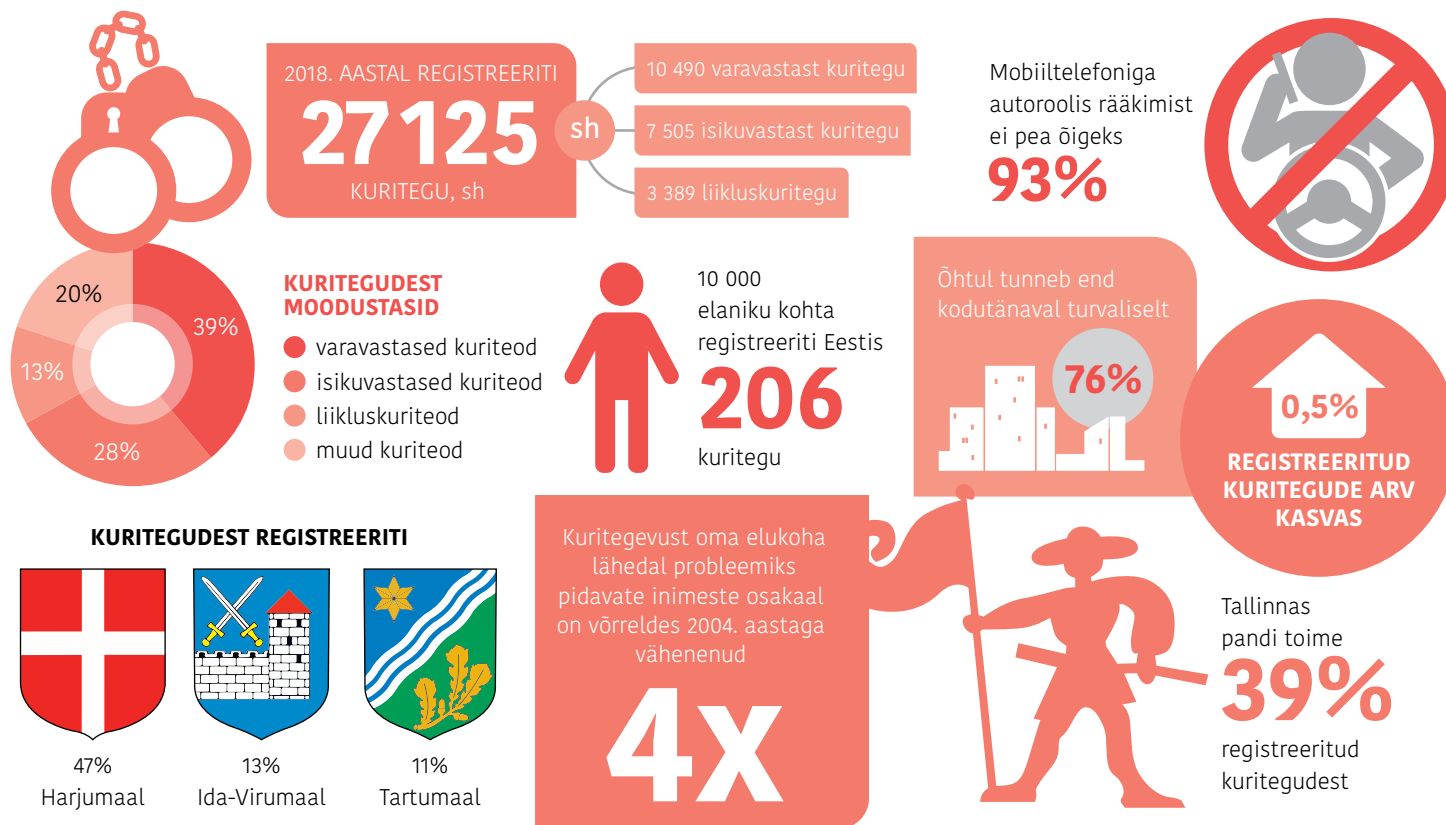

2. KURITEGEVUSE ÜLEVAADE

ANDRI AHVEN

Registreeritud kuritegevus

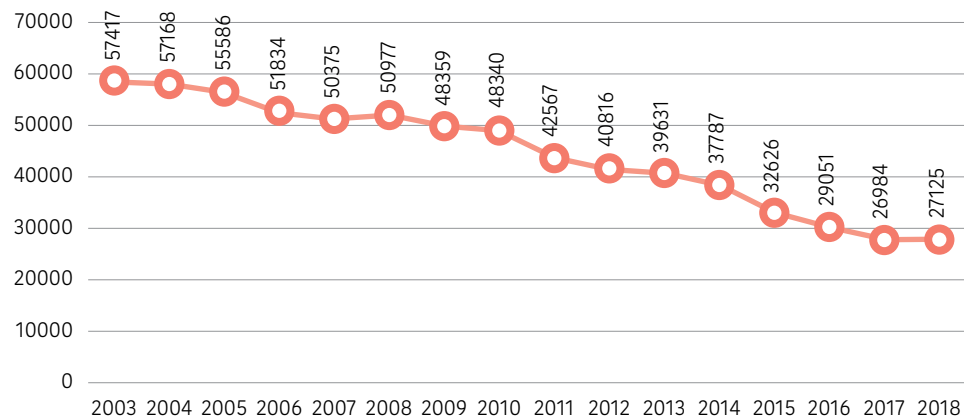
Viimase kümne aasta jooksul on kuritegevus märgatavalt vähenenud, seda nii ametliku statistika kui ka inimeste küsitluste andmetel. **2018. aastal katkes esimest korda viimase 15 aasta jooksul kuritegude langetrend ning seda eelkõige isikuvastaste kuritegude kasvu tõttu.** Varasema vähenemise taga on eeskätt varavastaste kuritegude kahanemine, sest nende suur osakaal kuritegevuses mõjutab kuritegevuse üldpilti kõige enam.

Samal ajal pole pilt nii ühemõtteline isikuvastaste kuritegude puhul, millest suurem osa on seotud vahetu vägivalla või sellega ähvardamisega. Peaaegu katkematult on vähenenud kõige raskemad vägivallajuhtumid – tapmised, mõrvad, surma põhjustamine ettevaatamatusest, raske tervisekahjustuse tekitamine –, kuid viimastel aastatel on sagenenud kehalise väärkohtlemise ja ähvardamise registreerimine (vt lähemalt 6. ptk). Niisuguses arengus kajastub ühelt poolt raskete vägivallajuhtumite reaalse vähenemine, teiselt poolt aga nii avalikkuse kui ka politsei

suurenenud tähelepanu perevägivalle ja nii-öelda kergematele vägivallajuhtumitele, kusjuures küsitluste andmed ja muud allikad ei viita niisuguse vägivalla tegelikule märgatavale kasvule.¹

Kuritegevuse struktuuris on varavastaste kuritegude osakaal järjekindlalt vähenenud ning üldise trendina on suurenenud isikuvastaste kuritegude osakaal. 2018. aastal vähe-

nes varavastaste kuritegude arv 3% (-353), kuid samal ajal kasvas isikuvastaste kuritegude registreerimine 27% (+1610). Märgatavalt suurenes ka poliitiliste ja kodanikuõiguste vastaste kuritegude arv (+113; +50%), mis tulenes ahistava jälitamise juhtumite arvu enam kui kahekordsest kasvust.

Joonis 1. Registreeritud kuritegude arv¹

¹ Aastate 2015–2017 andmed on korrigeeritud, sest tehnilise vea tõttu oli väike arv kuritegusid välja jäänud. Varem avaldatud andmed: 2015: 32575; 2016: 28986; 26929.

Üksikutest kuriteoliikidest registreeriti 2018. aastal kõige rohkem vargusi (7403 kuritegu), kehalist väärkohtlemist (5966) ja mootorsõiduki juhtimist joobeseisundis (2661).

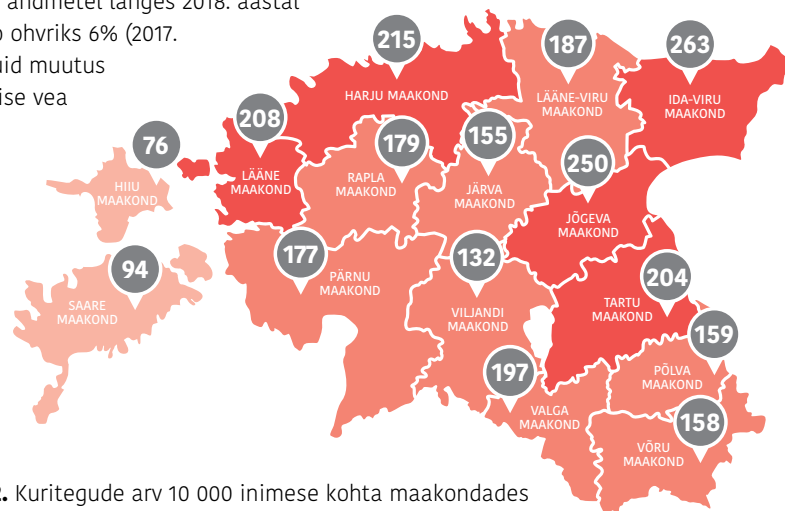
Maakondadest oli kuritegevuse tase 10 000 elaniku kohta kõrgeim Ida-Virumaal (263 kuritegu), järgnesid Jõgevamaa (250) ja Harjumaa (215; sh Tallinnas 245) – joonis 2. Endiselt oli kuritegevuse tase madalaim Lääne-Eesti saartel.

Ohvriuring (inimeste küsitlus)

Ametlikku statistikat võivad mõjutada mitmesugused andmete ajas võrdlemist raskendavad tegurid, näiteks muudatused seadustes, juhtumite registreerimise praktikas, õiguskaitseasutuste prioriteetides ja ressursides; samuti selles, kui aktiivselt inimesed kuritegudest politseile teatavad. Seetõttu pakuvad inimeste küsitlused (ohvriuringud) olulist täiendust, ehkki uuringute andmed ja ametlik statistika pole otseselt võrreldavad (nt ei tarvitse juhtum, mida vastaja tajub kuriteona, olla kuritegu õiguslikus mõttes).

Eesti ohvriuringute tulemused üldjoontes kinnitavad ametlikus statistikas ilmnevaid trende: **viimase kümmekonna aasta jooksul on kuritegevus eeskätt tänu varguste arvu kahanemisele tervikuna vähenenud, samal ajal on turvatunne kasvanud.** Analoogiliselt registreeritud kuritegude arvuga peatus 2018. aasta küsitluse andmetel kuritegevuse vähenemise trend, ehkki kõrvutiste aastate erinevused on üldjuhul olnud ebaolulised.² Ohvriuringu andmetel langes 2018. aastal mõne kuriteo ohvriks 6% (2017. aastal 5%, kuid muutus jääb statistilise vea piiridesse).

Ohvriuringute andmetel on mõne vägivaldakuriteo – röövimise, ründe, ähvardamise – ohvriks langenud inimeste osakaal võrreldes kümnendi algusega vähenenud, kuid paaril viimasel aastal ei saa enam vähenemisest rääkida. Varguste puhul on kuriteoohvrite osakaal vähenenud rohkem, kuid ka siin on langus peatunud. Kõikides kuriteoliikides on muutused aastail 2016–2018 jäänud statistilise vea piiridesse.

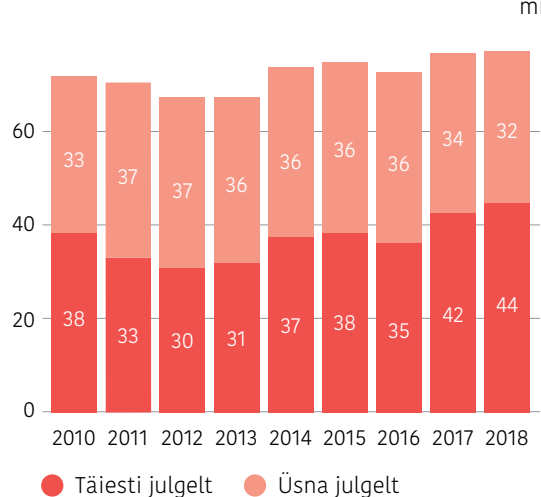

Joonis 2. Kuritegude arv 10 000 inimese kohta maakondades

² Turu-uuringute AS küsitles 2018. aasta detsembris tuhandet vähemalt 15-aastat inimest nende kodus. Ka varasemate küsitluste valim on alates 2010. aastast olnud samas mahus. Vaatlusperioodiks on küsitlusele eelnud 12 kuud.

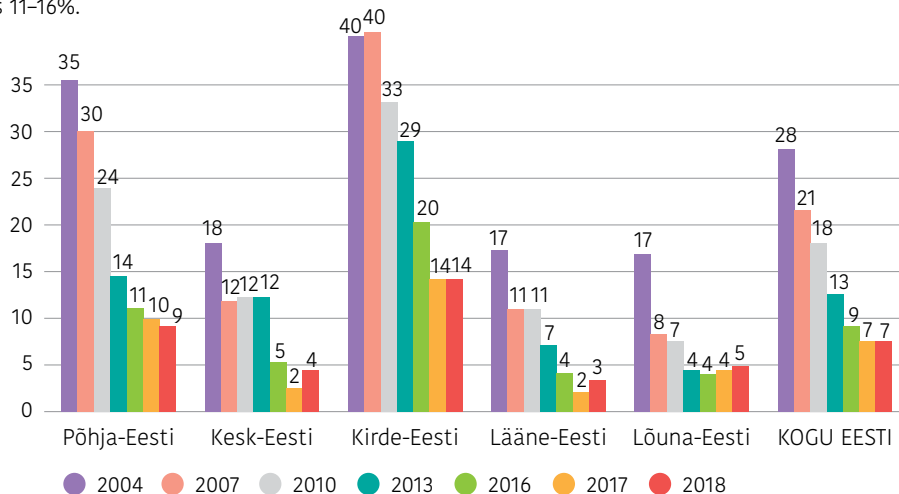
Politseile on ohvriuringute andmetel teatatud umbes pooltest vargustest. See näitaja on läbi aastate püsinud ilma selge trendita samas suurusjärgus.

Kuriteo ohvriks langemist rahvuse, rassi, nahavärvi, religiooni, puude või seksuaalse orientatsiooni tõttu märkis 3% (2017. aastal 2%).

Joonis 3. Kui julgelt Te ennast tunnete, käies üksi oma kodukandis pärast pimedat saabumist? (Need, kes vastasid „täiesti julgelt“ või „üsna julgelt“; %)

Küsimusele „Kas viimase 12 kuu jooksul on juhtunud, et keegi pettis Teid kauba müümisel või teenuse osutamisel seoses selle hulga, kvaliteedi, hinna või kohaletoimetamisega?“ vastas 2018. aastal jaatavalt 10% inimestest, kusjuures kolmandikul juhtudel oli tegu kauba või teenuse tellimisega internetist. Pettuse ohvriks langenud inimeste osakaalus pole ilmnenud selgeid trende, see näitaja on aastatel 2010–2017 kõikunud vahemikus 11–16%.

Joonis 4. Nende leibkondade osakaal, kes peavad kuritegevust oma eluaseme läheduses probleemiks (%)

Allikas: statistikaamet

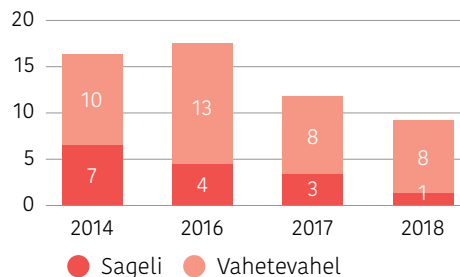
Küsitluste andmetel on inimeste turvatunne nõrgem linnades ja tugevam maal. Piirkondadest on turvatunne väiksem Ida-Virumaal, kus on ka suur linnarahvastiku osakaal. Viimastel aastatel on tugevnenud naiste turvatunne: end täiesti julgelt tundvate naiste osakaal kasvas 22%-lt 2016. aastal 32%-le 2018. aastal (muutus on statistiliselt oluline).

Eesti sotsiaaluuringus kogutakse andmeid inimeste kodukohas esinevate probleemide kohta.³ 2018. aastal pidas kuritegevust oma eluaseme lähedal probleemiks 7% leibkondadest, mis oli samal tasemel kui aasta varem. Niisuguseid andmeid on kogutud alates 2004. aastast ning selle aja jooksul on mure kuritegevuse pärast selgelt vähenenud – vt joonis 4.

Kuritegevuse kui probleemi tajumist aitab hinnata ka kõigis Euroopa Liidu maades regulaarselt tehtav Eurobaromeetri uuring, mille kohaselt on Eestis inimeste mure kuritegevuse pärast võrdluses teiste sotsiaalsete probleemidega olnud viimastel aastatel väike.⁴ Aastatel 2016–2018 leidis vaid 3% Eesti inimestest, et kuritegevus on peamine riigi ees seisev mure.

Narkomaaniaga (tarvitamine, kauplemine, süstlad) oli viimase aasta jooksul oma kodukandis vahetevahel või sageli kokku puutunud 9% (2017. aastal ligi 12%; vastusevariandi „sageli“ märkimise langus on statistiliselt

oluline).⁵ Narkoprobleemid on olnud enam märgatavad Ida-Virumaal ja Tallinnas; neile viitavaid märke oli näinud vastavalt 20% ja 16% vastanutest.

Joonis 5. Nende inimeste osakaal, kes olid oma kodukandis narkomaaniaga kokku puutunud (%)

Uuriti ka seda, mida inimesed peavad sobivaks ja mida mitte. Mobiiltelefoniga autoroolis rääkimine on enamikule vastuvõetamatu (93%), mis ei tähenda siiski, et inimesed sellest tingimata hoiduksid – kuid uuring annab

Joonis 6. Nende vastanute osakaal, kes ei pea tegevust pigem või üldse sobivaks (%)

3 Statistikaamet (2018). Valimi suurus on 7800 leibkonda, hõlmates ligikaudu 1% Eesti rahvastikust.

4 Eurobaromeeter (2017).

5 Esitati küsimus: „Kui tihti Te olete alates eelmise aasta detsembrist näinud inimesi enda kandis narkootikumidega kauplemas, neid tarbimas või leidnud narkomaanide maha-jäetud süstlaid?“ Joonisel on arvud ümardatud, mistõttu 2017. aasta summa erineb tekstis näidatust.

alust loota, et inimesed tajuvad selle teo tagajärgi ja ohtlikkust. Ka poliitilise korrupsiooni hõnguga tegevus (erakonnakaaslase määramine riigiettevõtte juhiks) on enamikule taunitav, kuigi neid, kes nii arvavad, on juba märksa vähem kui mobiiliga roolis rääkimise taunijaid (77%). Naised peavad kõiki loetletud tegevusi vähem sobivaks. Üldjuhul peavad kõrgema haridusega inimesed kõiki tegevusi vähem sobivaks – ilmselt mõistavad nad paremini tegevuse tagajärgi. Ka linnainimesed peavad tegevusi üldiselt vähem sobivaks.